

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПОЗААУДИТОРНІЙ НАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

Актуальність проблеми зумовлена особливістю сучасного етапу розвитку суспільства в умовах переходу з індустріальної стадії розвитку до постіндустріальної – бурхливого, революційного розвитку інформаційних технологій. У суспільстві відбуваються багатомасштабні перетворення, пов'язані з упровадженням інформаційних технологій у всі сфери життєдіяльності людини, і в освітню зокрема.

Використання у навчально-виховному процесі комп'ютерної техніки та телекомунікаційних засобів зв'язку з метою раціонального й інтенсивного формування у студентів знань, умінь і навичок зберігання, передачі, комутації та переробки інформації нині здійснюється на основі інформатизації освіти, яка є «невід'ємною складовою інформатизації суспільства, впорядкованою сукупністю взаємопов'язаних організаційно-правових, соціально-економічних, навчально-методичних, науково-технічних, виробничих та управлінських процесів, спрямованих на задоволення освітніх інформаційних, обчислювальних і

телекомунікаційних потреб учасників навчально-виховного процесу і тих, хто цей процес забезпечує» [1, с. 503].

Інформатизація освіти вимагає впровадження у вищу освіту інноваційних змісту методів, засобів і форм професійної підготовки майбутніх фахівців нової формації, створення потужної інформаційної інфраструктури у вищих навчальних закладах із розвиненим інформаційно-комп'ютерним навчальним середовищем, упровадженням Інтернет-технологій, електронного навчання, комунікаційних мереж (глобальних, національних, кампусних, локальних). Нині вже експлуатуються у вищих навчальних закладах навчально-пізнавальні системи, доступ до яких здійснюється за допомогою локальних комп'ютерних мереж і мереж кабельного телебачення. Останнім часом інформатизація освіти набула найбільшого поширення в світі через доступність і відносну простоту у використанні різних видів сучасної відео-, аудіотехніки та комп'ютерів у навчальному процесі [2, с. 278]. Слід також виокремити готовність майбутнього фахівця до використання інформаційно-комунікаційних технологій, комп'ютеризованих систем загалом у навчанні та перспективній професійній діяльності [3]. Але, на превеликий жаль, Україна за кількістю індивідуальних користувачів мережі Інтернет поступається Росії у 15-30 разів, Німеччині майже на два порядки, а порівняння із США взагалі втрачає сенс [4].

Аналіз останніх досліджень. Означені проблеми знайшли певне відображення в сучасній науковій літературі, зокрема: інформатизація педагогічного процесу у вищій школі (Т. Коваль); комп'ютерно орієнтовані методи навчання та методичні умови їх застосування (І. Роберт); інформаційно-комунікаційні технології як чинник використання інтерактивних технологій навчання в освітньому процесі (Р. Гуревич); створення і впровадження електронних навчальних засобів (С. Сисоєва); проблемні аспекти розробки і використання електронного підручника (В. Лепінський); вимоги до електронного посібника, створеного на базі Інтернет технологій (Є. Полат); методи навчального контролю (О. Виштак). Однак, недостатньо розробленою залишається проблема використання інформаційних технологій у позааудиторній навчальній діяльності студентів.

Головною метою роботи є дослідження деяких аспектів використання студентами інформаційних технологій у процесі позааудиторної навчальної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Самостійна навчальна діяльність студента в умовах інформатизації освіти потребує від нього високого рівня інформаційної культури, що передбачає широке використання у навчально-виховному процесі електронного навчання, комп'ютерно орієнтованих методів, електронних навчальних засобів.

Електронне навчання (е-навчання) – це інтерактивне навчання, під час якого навчальний матеріал доступний у діалоговому режимі, і яке забезпечує автоматичний зворотний зв'язок з навчальною діяльністю студента [5, с.59]. У понятті е-навчання підкреслюється електронний вид навчальних матеріалів і можливість електронного обміну між викладачем і студентом, а також між студентами, що характерно для інформаційних освітніх технологій, на відміну від навчальних матеріалів на паперових носіях інформації, що передається звичайною поштою.

До електронного навчання можна віднести такі розповсюджені види навчання як веб-навчання (Web-dosed learning), Інтернет-навчання (Internet-dosed learning), онлайнове навчання (Online learning), віртуальне навчання (Virtual learning), інтерактивне навчання (Interactive learning) тощо.

Е-навчання незамінне для самостійної роботи студента, оскільки може бути організоване як безпосередньо з електронними навчальними матеріалами, розміщеними на будь-якому магнітному носії персонального комп'ютера, так і дистанційно, що передбачає реалізацію віддаленого доступу студентів до електронних навчальних матеріалів, розміщених у мережі Інтернет, у будь-який час і з будь-якого комп'ютера.

У процесі реалізації е-навчання поряд із упровадженням диференціації завдань за рівнем складності, реалізацією оперативного зворотного зв'язку, програмним керуванням навчально-пізнавальною діяльністю студентів за індивідуальною траєкторією учіння, об'єктивністю

контролю знань, умінь і навичок з дисциплін формуються вміння самонавчання, самоаналізу та самореалізації під час засвоєння навчального матеріалу.

У контексті нашого дослідження, з-поміж численних методів є –навчання виділимо автоматизований навчальний контроль і «електронний портфель студента», які відіграють провідну роль у самостійній позааудиторній роботі студента.

Метод автоматизованого навчального контролю передбачає одержання студентами знань, умінь і навичок з дисциплін у процесі їхньої самостійної навчальної діяльності. Він може застосовуватися як самостійний метод навчання, чи у поєднанні роботи студентів з електронним підручником. Метод базується на комплексі автоматизованих тестових завдань навчального типу, що передбачає формування вмінь самонавчання, самоконтролю та самокорекції навчальних досягнень студентів, тобто усвідомлення зроблених помилок і неточностей у навчанні та здійснення їх самокорекції.

Ефективним методом самоконтролю та самооцінки власної пізнавальної, творчої та дослідницької навчальної діяльності з широким застосуванням інформаційних технологій у вищих навчальних закладах є метод «електронного портфеля студента». Цей метод базується на створенні студентом власного «електронного портфеля» самостійно виконаних завдань упродовж відповідного терміну – модуля, семестру чи навчального року. Головна його ідея – формування у студентів умінь самоаналізу і самооцінки з використанням аналізу, аргументування, міркування, пояснення та обґрунтування.

Цей метод дає змогу створити цілісну картину виконання студентом самостійних навчально-пізнавальних завдань з тематики дисципліни та формування вміння самоаналізу, самоконтролю та самооцінки власної навчальної діяльності.

Застосування сучасних інформаційних технологій у позааудиторній діяльності студентів має за мету:

- розширити використання самостійної роботи студента, її межі, надати можливості студенту готуватись до занять не тільки під час самостійної підготовки, але і використати весь ресурс його позааудиторного часу;
- надати можливості студенту, який пропустив заняття або не засвоїв в аудиторний час навчальний матеріал, оперативно відпрацювати поточну заборгованість;
- надати можливості студенту, який тривалий час перебуває за межами навчального закладу, залишатися повноправним учасником навчально-виховного процесу, індивідуально виконувати навчальний план і програми, відпрацювати пропущені заняття;
- оперативно вирішувати групові та індивідуальні питання консультативного характеру, організаційні питання підготовки до занять;
- розвинути у студента навички до планування, самоорганізації та сформувати раціональну методику самостійної роботи;
- активізувати групову та індивідуальну складові науково-дослідницької діяльності студента шляхом розміщення на сайтах інформації, яка виходить за рамки навчальної програми.

При проведенні позааудиторної роботи дуже важливі такі її форми, як індивідуальна науково-дослідницька робота (публікації, участь у конференціях, олімпіадах та інших конкурсах) та робота на кафедрах у позанавчальний час. Робота в інформаційних мережах і опрацювання додаткової літератури (остання відбувається без керівництва викладача).

До вказаної форми організації самостійної роботи можна віднести лекції, представлені на аудіо- та відеокасетах, СО, електронні версії навчального матеріалу, розміщеного на Інтернет-сайтах. Доцільно активно використовувати навчальні комп'ютерні програми, у тому числі гіпертекстові, мультимедіа, інтелектуальні, які дозволяють навчатися у двох режимах інформаційно-довідковому та контрольному-навчальному.

Використання сучасних інформаційних технологій у позааудиторний час студентів відбувалось у таких формах роботи:

- обмін навчальною інформацією між викладачами та студентами за допомогою електронних мереж і сучасних засобів телекомунікації;
- самостійна навчально-пізнавальна діяльність студентів з використанням ресурсів електронних мереж і засобів телекомунікації;
- науково-дослідна робота студентів, участь у наукових веб-форумах, обмін досвідом з навчальними педагогічними закладами України та зарубіжжя.

Під час організації позааудиторного навчального часу студентів ми використовували інформаційні технології за такими напрямками:

- використання електронних підручників (посібників), словників;
- користування інформаційно-пошуковими та бібліотечними ресурсами мереж;
- використання комп'ютерних програм діагностики та самоконтролю рівня засвоєння знань студентами;
- використання комп'ютерної програми обліку успішності та відвідування занять студентів;
- застосування мультимедійних технологій під час проведення самостійної роботи студентів під керівництвом викладачів кафедри соціально-гуманітарних дисциплін;
- організація спілкування та обмін досвідом між студентами педагогічних навчальних закладів України та ближнього зарубіжжя за допомогою телекомунікаційних технологій (СМР-програми, ІСО-браузери).

Останнім часом у ВНЗ України набула поширення практика створення інформаційно-навчальних сайтів в Інтернет-мережі, які містять інформацію з підготовки навчального контингенту до занять, складання заліків, екзаменів з конкретних навчальних дисциплін.

Таким чином, застосування в позааудиторній навчальній діяльності студентів інформаційних технологій дає змогу:

1. Самостійно вивчати матеріали лекції, готуватись до семінарських, практичних занять, оцінювати рівень засвоєння навчального матеріалу, готуватись до складання заліку (екзамену).

2. Задавати питання викладачам різного характеру, які виникають під час організації самостійної роботи та порядку оформлення контрольних (курскових) робіт, усунення поточних і сесійних заборгованостей.

3. Узгоджувати свої дії, уточнювати розклад занять та сесії, вирішувати організаційні, навчально-методичні питання.

4. Завчасно замовляти, який навчальний матеріал подавати на сайті в першу чергу: робочу навчальну програму, рекомендації з написання курсових і контрольних робіт, критерії оцінювання рівня знань.

5. Залишати інформацію для конкретного викладача та однокурсників, поставити оцінку викладачу, поділитися своїми враженнями, обмінятися досвідом та науковою, навчально-методичною інформацією.

6. Зробити вибір і реєстрацію теми курсової (контрольної) роботи, реферату, надіслати виконану роботу й отримати попередню оцінку.

Сайти працюють у режимі інтерактивного спілкування всіх його відвідувачів. Систематично та поступово наповнюються навчально-методичними матеріалами: робочими навчальними програмами з дисциплін кафедри, планами семінарських занять, методичними рекомендаціями до їх проведення, рекомендаціями з написання курсових і контрольних робіт, питаннями самоконтролю, джерелами, які поширюють знання за межами навчальної програми. Особливо це на часі, коли у студентів з'являються можливості в своїй позааудиторній діяльності користуватися ресурсами Інтернет-мережі, не обов'язково в комп'ютерних класах або на кафедрах, а й завдяки власним кишеньковим комп'ютерам, ноутбукам, комунікаторам, CD-програвачам, іншим електронним пристроям.

Щоденне відвідування таких віртуальних консультаційних пунктів дозволило якісно відновити знання з вивченого раніше навчального матеріалу, відпрацювати пропущену

лекцію, підготуватись до семінару, практичного заняття та методом відповідей на контрольні питання визначити свій рівень засвоєння знань.

Форми навчальних інформаційних сайтів постійно змінюються та вдосконалюються, мають перспективу до розвитку. Концептуальною основою порталу є професійно орієнтований алгоритм самостійної навчальної діяльності та організація навчальної взаємодії у віртуальному просторі. Це не тільки місце спілкування, обміну думок і взаємодії, а й взаємодопомоги.

Студенту зручно якісно підготуватись до занять, викладач може залучити до свого дидактичного ресурсу вже напрацьований матеріал. Відвідувач порталу може надати поради адміністрації сайту щодо його презентації у віртуальному просторі, що враховується в подальшому оформленні навчального сайту. Такий режим роботи є реальним внеском у запровадження інформаційних технологій, розбудову сучасних форм спілкування і продуктивну взаємодію у навчальний процес ВНЗ.

Застосування інформаційних технологій в організації навчального процесу дозволило:

1. Підвищити результати навчання та динаміку відпрацювання пропущених занять і незасвоєного навчального матеріалу студентами.

2. Підвищити якість організації навчального процесу: розширення навчально-методичного забезпечення, вирішення організаційних питань підготовки до занять, проведення консультацій та організації взаємодопомоги.

3. Зробити процес навчання доступним і комфортним, надати можливості студентам, які пропустили заняття, оперативно працювати з навчальним матеріалом.

4. Шляхом запровадження сучасних форм спілкування, продуктивної взаємодії в інтернет-мережі, розвинути комунікативні здібності студента.

5. Активізувати самостійну навчальну діяльність студента, зробити її пріоритетним завданням у процесі навчання.

6. Розширити науково-дослідну складову використання позааудиторного часу студентів.

Висновки. Інформаційні технології в позааудиторній роботі студентів слід розглядати як важливий чинник професійної підготовки майбутніх фахівців у вищому навчальному закладі. Їх використання дає можливість: оптимізувати процес навчання; навчатися як у зручний для студента час, так і в потрібному темпі, пристосуватися до індивідуальних потреб та особливостей студентів; зняти дистанційні та часові обмеження; знизити вартість організації навчального процесу; поліпшити мотивацію студентів, реальну ділову їх активність.

З-поміж ефективних комп'ютерних технологій нами виділено автоматизований навчальний контроль і «електронний портфель студента», які передбачають одержання студентами ґрунтовних знань, умінь і навичок з дисциплін у процесі їхньої самостійної навчальної діяльності.

Для впровадження інформаційних технологій потрібна належна матеріальна база, готовність викладачів до широкомасштабного застосування інформаційних технологій, інформаційна культура студентів.

Дослідження даного питання не вичерпує зазначену проблему. Перспективним може бути подальше вивчення комп'ютерно орієнтованих методів навчання на сучасному етапі розвитку інформаційних технологій; визначення ролі, місця та оцінки придатності у навчальному процесі електронних засобів навчання.

Література:

1. Биков В.Ю. Інформатизація загальноосвітньої і професійно-технічної школи України: концептуальні засади і пріоритетні напрямки // Професійна освіта: педагогіка і психологія. Польсько-Український журнал. Ченстохова-Київ. – 2003. – Вип. IV.- С.501-514.
2. Варій М.Й. Психологія і педагогіка: навч. посіб.[для студ. вищ. навч. закл.] / М.Й.Варій, В.Л.Ортинський. – [2-ге вид.]. – К.: Центр. учеб. літератури, 1009. – 376 с.
3. Козаков В.А. Оптимізація навантаження викладачів як передумова оновлення вищої школи / В.А.Козаков // Проблеми вищої школи: наук.-метод. зб. – К., 1992. – №76. – С.15–19.

4. Згуровський М.З. Інформаційні мережеві технології в науці та освіті [Електронний ресурс] // Дзеркало тижня. – 2002. – №25(400). – Режим доступу до журн.: <http://www.zn.kiev.ua/nn/show/400/35315/>.

5. Шуневич Б. Теоретичні основи дистанційного навчання: навч. посіб. – Львів: Львівська політехніка, 2006. – 244 с.

Розглянуто проблему впровадження інформаційних технологій у позааудиторній навчальній діяльності студентів з точки зору забезпечення покращення ефективності навчального процесу у вищому навчальному закладі. Обґрунтовано доцільність застосування сучасних технологій у процесі самостійної навчальної діяльності.

Ключові слова: електронне навчання; інформаційні технології; навчальна діяльність; позааудиторна навчальна діяльність.

Рассмотрено проблему внедрения информационных технологий во внеаудиторной учебной деятельности студентов под углом обеспечения улучшения эффективности учебного процесса в высшем учебном заведении. Обосновано целесообразность применения современных технологий в процессе самостоятельной учебной деятельности.

Ключевые слова: электронное обучение; информационные технологии; учебная деятельность; внеаудиторная учебная деятельность.

The problem of introduction of information technologies into out of class educational activity of students from the point of view of providing the improving of effectiveness of educational process at the higher educational establishment has been viewed. Expediency of modern technologies' use in the process of individual educational activity has been proved.

Key words: electronic education, information technologies, educational activity, out of class educational activity.